

چالشهای کاربرست آموزش مجازی در مدارس دوره ابتدایی مبتنی بر زیست بوم جدید

محمدامین دهقان طرزجانی^{۱*}، حمیده دهقان طرزجانی^۲
^۱ کارشناسارشد برنامه‌ریزی درسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه یزد، یزد، ایران
^۲ دانشجوی کارشناسی روانشناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه علم و هنر، یزد، ایران

چکیده

هدف اصلی پژوهش حاضر «شناسایی چالشهای کاربرست آموزش مجازی در مدارس دوره ابتدایی مبتنی بر زیست بوم جدید است». از آنجایی که در این پژوهش به بررسی موانع و چالشهای کاربرست آموزش مجازی در مدارس دوره ابتدایی پرداخته میشود و نتایج آن میتواند موجب توسعه و استفاده بهتر و اثربخاطر این نوع آموزش توسط معلمان شود این پژوهش از نظر هدف از نوع «کاربردی» است. رویکرد پژوهش حاضر «تحلیلی» و روش پژوهش «مروری و کتابخانه‌ای» است. در این راستا سعیشد تا از اسناد و منابع معتبر ملی و بینالمللی استفاده شده و از آنها در این زمینه بهره کافی برده شود. به طور خلاصه آموزش مجازی به هر نوع دوره و آموزشی اطلاق می‌شود که به شکلی غیر از روشهای سنتی چهره‌به‌چهره انجام گیرد. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که راهکارهایی نظیر تعامل آنلاین با یادگیرندگان بدون حضور فیزیکی مربی در کلاس درس، ایجاد یک محیط یادگیری حمایتکننده به عنوان یک مربی آنلاین، استفاده ترکیبی از ابزارهای یادگیری برای تعامل بهتر، ارائه بازخوردهای مداوم، ایجاد محتوای یادگیری الکترونیکی در موبایل، تأکید بر زمان انجام کار و فعالیت‌های دانش‌آموزان، تفهیم انتظارات دوره‌آموزشی دانش‌آموزان، ارتقای یادگیری فعال در آموزش آنلاین، تقویت ارتباط معلمان و دانش‌آموزان میتواند تدریس مجازی را اثربخاطر و مؤثرتر کند.

واژگان کلیدی:

چالشها
 کاربرست
 آموزش مجازی
 دوره ابتدایی
 زیست بوم جدید

* نویسنده مسئول
 ✉ دهقان طرزجانی، م،
 دانشگاه یزد
 madt.1374@gmail.co
 m

• طرح مسأله

دوره کودکی از مهمترین دوره‌های رشد و تحول آدمی است و توجه به ویژگی‌های مختلف رشد کودکان برای معلمان و مربیان بسیار حائز اهمیت است (محمدی و همکاران، 1399) و دوره تحصیلی ابتدایی که از 6 سالگی کودک آغاز میشود، در رشد مفاهیم و معانی اموری که کودک در زندگی روزمره با آنها مواجه است، نقش مهمی دارد. این دوره تداوم بخش تکوین شناختی، زیستی و اجتماعی کودک که در خانواده پیریزی شده می‌باشد. همچنین دوره‌های است که در آن فرصت و موقعیت مناسبی برای تحصیل، تربیت و یادگیری شیوه ارتباط صحیح با دیگران برای کودک فراهم میگردد و استعداد‌های هر کودک به تدریج شکوفا میشود (Mouratidou et al, 2020). اما این روزها شیوع بیماری همهگیر کووید 19 در سراسر جهان تقریباً همه جنبه‌های زندگی، از جمله آموزش را کاملاً تغییر داده است و ایران نیز از این تغییرات مستثنی نبوده است. دشواری مقابله با شیوع گسترده‌تر، رهبران جهان را وادار به ایجاد قوانین فوقالعاده سختگیرانه‌ای کرده تا زنجیره شیوع کووید 19 شکسته شود. برخی از استانداردهایی که سازمان بهداشت جهانی (WHO) (2019) توصیه کرده است، مانند فاصله‌گذاری اجتماعی و فاصله جسمی، انتخاباتهای دشواری را برای اجرا در هر کشور ایجاد کرده است

(Aliyyah et al, 2020). با گسترش این بیماری در سراسر جهان، بسیاری از کشورها دستور تعطیلی کلیه مؤسسات آموزشی را صادر کردند. در ابتدای فوریه 2020، مدارس فقط در چین و چند کشور آسیب دیده به دلیل گسترش آلودگی تعطیل شدند. با این حال، تا اواسط ماه مارس 2020، مؤسسات آموزشی نزدیک به 75 کشور طرح تعطیلی را اجرا یا اعلام کردند. طبق گزارش یونسکو، تا پایان آوریل سال 2020، 186 کشور تعطیلات سراسری را اجرا کردند که حدود 8/73 درصد از کل فراگیران را تحت تأثیر قرار داده است (Muthuprasad et al, 2021). در ایران، نیز «محدودیت‌های گسترده اجتماعی» از 3 اسفند 1398 تصویب شد. این قوانین با سایر مقررات به صورت کار در منزل برای کارمندان و آموزش در منزل برای دانش‌آموزان از سطح تحصیلات اولیه دبستان تا تحصیلات عالی دنبال شد (حیدری، 1399). آموزش و پرورش در ابتدا آموزشهای مکمل را از طریق شبکه آموزش در

راستای استمرار فعالیت‌های یادگیری برای دانش‌آموزان آغاز کرد تا آموزش در کشور تعطیل نباشد. به طوری که زمان آموزش در تلویزیون چهار برابر شد. آموزش‌های تلویزیونی علیرغم امکان پوشش بالا و فراگیری قابل قبول به دلیل ماهیت یکطرفه بودن ارتباط، پاسخگوی تعامل مورد انتظار در جریان یادگیری نسبتاً فعال نیست و آموزش و پرورش نیز نمیتواند به یک سنجش مطمئن از ارتباط فراگیران با آموزش معلمان، دست پیدا کند، به همین دلیل باید به دنبال شیوه‌های میبورد که با اطمینان بالا بتواند، شکل گرفتن ارتباط مؤثر معلمان و دانش‌آموزان در جریان یاددهی و یادگیری را با کیفیت تعاملی قابل قبول، توصیف و ارزشیابی کند (عباسی و همکاران، 1399). در کنار آموزش‌های تلویزیونی از معلمان خواسته شد تا جریان آموزش را از طریق پیامرسان‌های داخلی پیگیری نمایند. معلمان در راستای عمل به تعهد حرفه‌ای خویش اغلب به صورت خودجوش و پراکنده، با هزینه خویش در امر آموزش دانش‌آموزان در فضای مجازی حضور پیدا کردند؛ اما به دلیل عدم انسجام، آمار دقیقی از حجم و میزان خدمات آنها به دانش‌آموزان وجود نداشت. به منظور ساماندهی آموزش مجازی دانش‌آموزان در وزارت آموزش و پرورش، شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد) در کشور طراحی و پیاده‌سازی شد (عباسی و همکاران، 1399). بنابراین در دوره محدودیت‌های اجتماعی در مقیاس بزرگ، تقریباً تمام فعالیت‌هایی که در ابتدا به صورت حضوری انجام میشد، اکنون با یک سیستم برخط انجام میشود. هم‌چنین درخواست تجدیدنظر در مورد محدودیت‌های اجتماعی در مقیاس بزرگ به مدارس، دانشگاه‌ها و سایر فعالیت‌هایی که میتواند باعث ازدحام جمعیت شود ارائه شده است (Permadi & Sudirga, 2020). تأثیر شیوع کووید 19 تقریباً در همه خطوط زندگی دیده میشود، از جمله در دنیای آموزش که به طور حتم آموزش از خانه را به عنوان یک فعالیت آموزش جایگزین در طی همه‌گیر شدن بیماری تبدیل میکند (Ubaidah et al, 2021). با اینحال، فراهم‌آوردن دسترسی برابر به آموزش، تضمین عدالت، اطمینان از ارائه به موقع مطالب آموزشی مبتنی بر نیاز، تعامل فراگیران از طریق پشتیبانی آموزشی دقیق با جدیدترین فناوریهای آموزش بر خط یا ترکیبی میتواند به عنوان کاتالیزور تغییر و همچنین راهحل استقرار اصل دموکراتیک آموزش به عنوان یک کل تلقی شود (Bordoloi et al, 2021). از آنجایی که در شرایط فعلی ادامه تحصیل دانش‌آموزان برای دستیابی به حقوق خود مهم است، هم مربیان و هم دانش‌آموزان میتوانند با استفاده از فناوری در زمان واقعی همکاری کنند (Iskandar et al, 2021). مؤسسات همچنین

سیستم آموزش و یادگیری را به صورت بر خط در شبکه تغییر می دهند و بسیاری از برنامه های مبتنی بر اینترنت را با اصطلاح آموزش الکترونیکی اجرا می کنند (Maison et al, 2021). بنابراین، دانش آموزان به طور همزمان، به معلم دسترسی دارند (Richardson et al, 2020). دوره پاندمی کووید 19 افراد را ملزم می کند فعالیت های خود را از خانه یا به عبارتی بر خط انجام دهند. به همین ترتیب، کلیه فعالیت های آموزشی به صورت بر خط انجام میشود تا از زنجیره انتقال ویروس همگیر کرونا جلوگیری شود (Maison et al, 2021).

پیشینه پژوهش

(Yulia, 2020) در پژوهش خود با عنوان «آموزش آنلاین برای جلوگیری از انتشار ویروس کرونا در اندونزی» عقیده دارد که بیماری همگیر ناشی از ویروس کرونا معلمان و دانش آموزان را مجبور میکند تا در خانه درس بدهند و درس بخوانند تا شیوع این بیماری کاهش یابد. اساساً یادگیری آنلاین یک مفهوم آموزشی است که پیاده سازی فناوری اطلاعات برای فرایند آموزش و یادگیری است. همچنین استفاده از یادگیری آنلاین در پاندمی این بیماری میتواند از گسترش این ویروس جلوگیری کند و یادگیری آنلاین که در یادگیری الکترونیکی محبوب است، نوع دیگری از آموزش است.

(Luthra & Mackenzie, 2020) در پژوهش خود با عنوان «روش هایی که کووید 19 میتواند نحوه آموزش نسل های آینده را تغییر دهد» اظهار داشتند که اختلال در ارتباط با ویروس کرونا میتواند به مربیان فرصت تفکر مجدد در این بخش را بدهد، علاوه بر این تکنولوژی پا به این شکاف گذاشته و به ایفای نقش کلیدی در آموزش نسل های آینده خواهد داد. همچنین در دنیایی که دانش یک کلیک موس است، نقش مربیان نیز باید تغییر کند.

(Ross, 2020) در پژوهش خود با عنوان «ایجاد برنامه درسی دوران قرنطینه برای تقویت آموزش و یادگیری در زمان شیوع ویروس کرونا» عقیده دارد که بحران فعلی فرصتی برای مربیان است تا با یکدیگر کار کنند تا فرصت های یادگیری مشترکی ایجاد کنند که به نفع همه باشد و همچنین ایجاد یک برنامه درسی آنلاین و مجزا، نقاط قوت متعددی دارد، این برنامه به یادگیرندگان قدرت میدهد تا مطابق با زمان و توانایی خود مشارکت کنند. این روش، جوامع مجازی یادگیرندگان را ایجاد میکند.

(Basilaia & Kavadze, 2020) در مطالعه خود با عنوان «گذر به آموزش های آنلاین در مدارس در طول همه گیری ویروس کرونا در

گرجستان» قابلیت‌های کشور و مردمش را برای ادامه روند آموزش در مدارس به شکل آنلاین آموزش از راه دور، بررسی می‌کند و از-هایی را که مورد استفاده دولت هستند مانند پورتال‌های آنلاین، مدرسه تلویزیونی و تیمهای مایکروسافت برای مدارس دولتی و راههای جایگزین مانند زوم، اسلاک و گوگل ملاقات، پلت فرم و ... را مورد بررسی قرار میدهد. هم چنین وی عقیده دارد که فرمت آنلاین آموزش میتواند در دوره بعد از شیوع بیماری، به خصوص در مورد دانشآموزان با نیازهای ویژه و خاص، مفید باشد.

(Reimers & Schleicher, 2020) در پژوهش خود با عنوان «حمایت از ادامه آموزش و یادگیری در طول بیماری همه گیر کووید19» اظهار داشتهاند که همهگیری ویروس کرونا، برای معلمان یک چالش سازنده و تحول ناپذیر است، که برای آن هیچ کتابنامه‌ای که از قبل پاسخهای مناسب و راهنمایی‌های لازم را برداشته باشد وجود ندارد؛ پس رهبران آموزش و پرورش باید به سرعت پاسخهای لازم را با در نظر گرفتن زمینهای خاص طراحی کنند.

هدف و پرسشهای پژوهش

هدف اصلی پژوهش حاضر «شناسایی چالشهای کاربست آموزش مجازی در مدارس ابتدایی مبتنی بر زیست بوم جدید است» و در این راستا پرسشهای پژوهش به شرح ذیل مطرح گردید:

1. آموزش مجازی چیست و چه ویژگیهایی دارد؟
2. برای اجرای آموزش مجازی معلمان با چه مسائلی مواجه هستند؟
3. چه راهکارهایی برای رفع این مسائل وجود دارد؟

روش پژوهش

به طور کلی پژوهشها از نظر هدف به دو نوع بنیادی و کاربردی تقسیم میشوند. از آن جایی که در پژوهش حاضر به بررسی چالشهای کاربست آموزش مجازی در مدارس ابتدایی پرداخته شد و نتایج آن میتواند موجب توسعه و بهبود و استفاده بهتر و اثربختر این روشها توسط معلمان شود این پژوهش از نظر هدف از نوع «کاربردی» است هم-چنین رویکرد پژوهش حاضر «تحلیلی» و روش پژوهش «مروری و کتابخانهای» است. در این مقاله سعی بر آن شده است تا درک و فهم بیشتری در رابطه با چالشهای کاربست آموزش مجازی در مدارس ابتدایی به دست آید و همچنین جمع این موضوع به صورت خلاصه شده سازماندهی شود.

در این راستا سعی بر آن شد تا از اسناد و منابع معتبر ملی و بین المللی استفاده شده و از آنها در این زمینه بهره کافی برده شود.

• بدنه اصلی مقاله

1. آموزش مجازی چیست و چه ویژگیهایی دارد؟

آموزش غیرحضوری در دهه اول سال 1700 میلادی آغاز شد و هنوز هم در نقاط مختلف دنیا از این شیوه آموزش برای تحصیل استفاده میشود. بهره‌گیری از فناوری در امر آموزش از اوایل دهه 1900 میلادی و آموزش مجازی از سال 1995 آغاز شده است (نجابی و زیبایی، 1382). آموزش مجازی، به هر نوع دوره و آموزشی اطلاق می‌شود که به شکلی غیر از روش‌های سنتی چهارم به چهارم انجام گیرد. در این شیوه آموزش، فراگیر دروس را به صورت برخط دریافت کرده و در طول سال تحصیلی، هر زمانی که بخواهد با گذر واژه‌های که به وی داده می‌شود، می‌تواند وارد کلاس شده و مطالب را دریافت کند (علیاری، برومند و عالیخانی، 1388). آموزش مجازی یادگیری فعال و هوشمندی است که ضمن تحول در فرآیند یاددهی و یادگیری و مدیریت دانایی، در گسترش، تعمیق و پایدار نمودن فرهنگ ICT نقش اساسی و محوری دارد. آموزش مجازی با بهره‌گیری از پیشرفتهای صنعت فناوری اطلاعات و ارتباطات از راهکارهای نوین توسعه عدالت آموزشی در دنیای معاصر به شمار میرود. یادگیری به کمک فاوا (فناوری اطلاعات و ارتباطات) زمینهای را به وجود می‌آورد که در آن میتوان اطلاعات موجود را دستکاری کرد یا تغییر داد. یادگیری در این روش، تولید محصولات جدید است نه بازگرداندن اطلاعات دریافت شده و بدون تغییر. در این نوع یادگیری راهحلهای جدیدی برای مسائل پیدا میشود. آموزش بر پایه فناوری اطلاعات، این امکان را به دانش‌آموزان میدهد که به صورتی فعالانه و نوآورانه بیندیشند و از این ایده‌ها به صورت مشترک استفاده کنند (حبیب پور لداری، 1398).

مدل های آموزش الکترونیکی (مجازی)

(Falch, 2004) چهار نوع دستهبندی برای یادگیری الکترونیکی ارائه می‌دهد این 4 دسته، شامل موارد زیر است:

1. یادگیری الکترونیکی بدون نیاز به حضور فیزیکی افراد و بدون ارتباط الکترونیکی،

تربیت در زیست بوم جدید

1st National Conference on Education in the New Ecosystem

2. یادگیری الکترونیکی بدون نیاز به حضور فیزیکی افراد اما با ارتباط الکترونیکی،
  3. یادگیری الکترونیکی ترکیب شده با حضور فیزیکی و گاهگاهی افراد،
  4. یادگیری الکترونیکی که به عنوان یک ابزار آموزشی در کنار آموزشهای معلم در کلاس مورد استفاده قرار میگیرد.
- (Yulia, 2020) نیز با الهام از منابع موجود، یادگیری آنلاین را به 3 دسته تقسیم میکند که عبارتند از: 1. یادگیری آنلاین همزمان (زنده)، 2. یادگیری آنلاین غیرهمزمان و 3. یادگیری آنلاین ترکیبی.

در یادگیری آنلاین همزمان معلمان و دانشآموزان در طول انتقال محتوا به صورت مجازی با یکدیگر ملاقات میکنند به همین دلیل حضور مجازی جایگزین حضور فیزیکی افراد میشود. از مزایای این روش، ارائه بازخورد فوری نسبت به عملکرد دانشآموز، تشکیل گروههای آموزشی برای تقویت ارتباط دانشآموزان با یکدیگر و به اشتراکگذاری نقطه نظرات افراد گروه به منظور درک بهتر یک موضوع خاص می باشد. این روش تعداد اعضای بیشتری را در خود جای میدهد. همچنین، این امر مستلزم اجرای قابلیت دسترسی دانشآموزان به اینترنت در مکانها و زمانهای مختلف است. مثالهای این نوع یادگیری، کنفرانس تصویری و صوتی و کلاس درس مجازی هستند. نوع دوم، یادگیری آنلاین غیرهمزمان است که به آن ذخیرهسازی و یادگیری آنلاین رو به جلو گفته میشود. در این نوع یادگیری، ارتباط بین مربی و دانشآموزان به طور زنده اتفاق نمیافتد، در این روش افراد میتوانند از طریق ابزارها و فناوریهای گوناگون با یکدیگر به تعامل بپردازند. در این روش از فناوریهای همچون پست الکترونیکی نیز استفاده میشود و همچنین امکان دسترسی و یادگیری خودراهن را فراهم میکند. نوع سوم، یادگیری آنلاین ترکیبی است. این نوع از یادگیری الکترونیکی ترکیبی از یادگیری چهره به چهره و غیرهمزمان است. در این روش محتوا هم از طریق کلاسهای حضوری بین یاد دهنده و یادگیرنده انتقال داده میشود و هم از طریق فناوریهای یادگیری الکترونیکی زمانی که افراد در یک مکان حضور فیزیکی ندارند. مزایای این نوع یادگیری آن است که دانشآموزان بازخورد خود را از کویزهای آنلاین دریافت و تست میکنند که باعث میشود آنها به شناسایی و تولید در دانش و راههای پرکردن خلأهای موجود در آن بپردازند. همچنین آموزش مجازی دارای فواید و مزایای بسیاری است. از این جمله مزایای آموزش و یادگیری مجازی موارد ذیل قابل ذکر است:

- کاهش استرسها و فشارهای روانی در دانشآموزان از طریق گسترش یادگیریهای تعاملی، فردی و مجازی؛
- تحقق عدالت آموزشی از طریق گسترش دسترسی به دامنه وسیعی از محتوای الکترونیکی؛
- افزایش مشارکت معلمان و دانشآموزان در فرآیند تعلیم و تربیت و تولید محتوای بومی و محلی؛
- افزایش امکان نظارت و کنترل دقیق یادگیری دانشآموزان و ارزشیابی از آموختههای آنان از طریق آموزش و ارزشیابی مجازی و... (بیانفر و تیموری، 1399).

جدول 1: مقایسه آموزش سنتی با آموزش مجازی

ابعاد	آموزش سنتی	آموزش مجازی
تطبیق نیازها	محتویات آموزش بایستی طیف وسیعی از یادگیرندهها را پوشش دهد.	محتویات آموزش به وسیله نیازمندیهای کاربران متمایز شده و سعی میشود تا نیازمندی هر یک از یادگیرندهها به صورت جداگانه تأمین شود.
نوع ارائه محتویات	یاد دهنده مسیر آموزش را تعیین میکند.	یادگیرنده مسیر آموزش را انتخاب میکند.
قابلیت سازگاری	ایستا: محتویات در همان شکل اولیه و بدون تغییر باقی میماند.	پویا: محتویات با توجه به نیاز یادگیرندگان، تجارب یادگیری و تمرینات درس تغییر پیدا می-کند.
چگونگی فرایند آموزش	آموزش در قالبهای مشخص با شروع و پایان از پیش تعیین شده صورت میپذیرد.	آموزش در هیچ یک از ساعات شبانه روز متوقف نمیشود.
نحوه پاسخگویی	پاسخ ها از قبل تعیین شده است.	در هنگام مواجهه با مسئله پاسخگویی انجام میشود.
نحوه پیشرفت	خطی: مسیر یادگیری از قبل تعیین شده است.	غیرخطی: مسیر یادگیری با توجه به نیازمندیهای جاری یادگیرنده و نیازمندیهای او تعیین میگردد.

2. برای اجرای آموزش مجازی معلمان با چه مسائلی مواجه هستند؟

آموزش و یادگیری مجازی این نوید را به بشر داده است که با گذشت زمان، مکان و مرزها به راحتی میتواند وارد هر خانهای شود و

تربیت در زیست بوم جدید

1st National Conference on Education in the New Ecosystem

فراگیران تشنه آموزش را از یادگیری سیراب کند. اما در کنار این مزایا پدیده آموزش از راه دور و آموزش مجازی در دوره ابتدایی متأثر از برخی چالشها و مشکلات ساختاری در سطح جهان به خصوص در دوران پسا کرونا میباشد که پرداختن به برخی از این چالشها، خالی از لطف نخواهد بود. بر همین اساس بررسی مسائل و مشکلات پیش روی آموزش مجازی در دوران کرونا در کشورهای مختلف جهان مسئلهای جدی و اساسی است که میتواند در هر کشوری سیاستگذاران امر آموزش را با توجه به تواناییها و امکانات آن کشور در امر برنامه ریزی آموزشی یاری نماید. در ادامه سعی بر آن است تا برخی از چالشهای اساسی و مهم ایجاد شده آموزشی در دوران کرونا و پروس را به طور دقیقتر مورد بررسی و تأمل قرار دهیم:

کمبود تعامل اجتماعی: تعامل اجتماعی یک بخش مهم در تجربه دانشآموزان است. حضور در مدرسه فرصتی است که دانشآموزان با افراد و دوستان جدید آشنا شوند که این امر در مهارتهای اجتماعی آنها بسیار تأثیرگذار است. همچنین آنها میتوانند در بحثهای کلاس شرکت کنند و دیدگاههای جدیدی به دست بیاورند که انجام آن در کلاسهای آنلاین تقریباً غیر ممکن و نزدیک به صفر خواهد بود.

محدود بودن انتخاب دروس: سطح کلاس آنلاین روز به روز پیشرفت میکند اما هنوز امکان برقراری آن برای همه درسها وجود ندارد. شاید کلاسهای آنلاین برای درسهای مثل قرآن، فارسی، مطالعات اجتماعی و هدیههای آسمان بسیار مؤثر باشد اما هنوز درسهایی مثل ریاضی، علوم تجربی، آزمایشگاه و ... وجود دارند که کلاسهای آنلاین اثربخشی چندانی ندارد؛ زیرا، این درسها نیازمند حضور دانشآموزان در کلاس و آزمایشگاه و همچنین بررسیهای حضوری است.

دیسپلین محور بودن بالا: انعطافپذیری بالا و کمبود اجبار برای پاسخگویی دانشآموزان باعث میشود تا آنها وقت زیادی را هدر بدهند. بسیاری از دانشآموزان انگیزه خود را از دست میدهند و نمیتوانند تکالیف خود را به موقع انجام دهند. در نتیجه برای موفق شدن در کلاس آنلاین باید دیسپلین شخصی بالا و مدیریت زمان خوبی داشت و مهارتهای خود را نظم و ترتیب بخشید تا در این راه موفق شد. در غیر اینصورت احتمال افت درسی دانشآموزان به شدت وجود خواهد داشت (عسگریور، 1384).

اعتبار کم: ممکن است که بسیاری از افراد ساعتها در فرمتهای مختلف رسانههای اجتماعی کلاسهای آنلاین شرکت کنند اما بسیاری از

معلمان هنوز به اطلاعات، علم و آگاهی افراد فارغ‌التحصیل از کلاس آنلاین اعتماد کافی ندارند و آنها را با افرادی که کلاسهای حضوری را سپری کرده‌اند، مقایسه میکنند. در نتیجه میتوان عنوان کرد که اعتبار کم یکی از نقاط منفی کلاسهای آنلاین است.

فشار بیشتر روی خانوادهها: از آنجایی که در آموزش مجازی فشار معلم روی بچهها زیاد نیست، در نتیجه خانوادهها باید این کمبود را جبران کنند و بعضی از دانشآموزانی که در این زمینه ناتوان می‌باشند کار والدین چند برابر میکنند.

ارتباط کاملاً غیر حضوری: کلاسهای آنلاین نمیتواند تجربه رابطه انسانها را به خوبی نشان دهد بدین صورت که دانشآموزان زمانی که در کلاس درس سنتی هستند، میتوانند جسم معلم را ببینند و از زبان بدن او استفاده کنند و با حرکات او خیلی از مفاهیم را درک کنند اما در کلاس آنلاین این امکان وجود نخواهد داشت. در نتیجه ممکن است که سطح یادگیری تا حدی افت داشته باشد و تنها راه ارتباطی آنها با معلم از طریق نوشتار و مکالمه است.

نیازمند مسئولیتپذیری فردی: در کلاس مجازی مسئولیت همه چیز با دانشآموزان است. اینکه چه زمانی تکالیفشان را انجام دهند، چه زمانی به کلاس مراجعه کنند یا حتی چه زمانی آن را به پایان برسانند. همه اینها به تصمیم خود آنها بستگی دارد. در نتیجه باید بدانند که چگونه زمان خود را مدیریت کنند (باقری مجد، 1389).

3. چه راهکارهایی برای رفع این مسائل و کیفیت بخشی به آموزش های مجازی وجود دارد؟

آموزشهای مجازی به یک روش فوقالعاده محبوب در شرایط کنونی حاد جامعه که امکان برگزاری کلاسهای حضوری مدارس وجود ندارد تبدیل شده است. آموزش مجازی به نکاتی که مشابه با کلاس درس سنتی است نیاز دارد. بنابراین، برای معلمان بسیار مفید است که مهارتهای خود را با آموزشهای مجازی انطباق دهند. یولیا، 2020 به نقل از کوپر، 2016 پنج استراتژی را برای بهبود آموزش آنلاین توضیح داده است. این استراتژیها عبارتند از:

*تعامل آنلاین با یادگیرندگان بدون حضور فیزیکی مربی در کلاس درس؛ مهم است که شما حضور مجازی موفق را جایگزین کنید که از ابتدای دوره و در طول دوره سبب حفظ محیط یادگیری مطلوب شود. با انجام این کار، هم دانشآموزان و هم معلمان قابل مشاهده و در

تربیت در زیست بوم جدید

1st National Conference on Education in the New Ecosystem

دسترس خواهند بود. مربی نیز باید از دانشآموزان در جامعه جدید یادگیری خود مانند هر کلاس سنتی استقبال کند.

* ایجاد یک محیط یادگیری حمایتکننده به عنوان یک مربی آنلاین؛ شما فرصتی برای ایجاد محیط حمایتی برای یادگیرندگان دارید. تشویق و تعامل مربی و دانشآموز بهترین راه برای رسیدن به این هدف است. استراتژیها عبارتند از: اول، در شروع دوره آنلاین، با یک پست معرفی شخصی، شرکتکنندگان را به معرفی خود در گروه تشویق کنید. دوم، بحث آزاد ایجاد کنید که در آن دانشآموزان بتوانند درخواست کمک کنند و از یکدیگر کمک بخواهند و حمایت همسن و سالان را توسعه دهند. سوم، گروههای کوچکی مشابه با گروههای مطالعه سنتی برای آموزش حمایتی یادگیرندگان همکار ایجاد کنید. این استراتژیها، یادگیرندگان را تشویق میکنند تا به عنوان یک جامعه یادگیری فعال با یکدیگر کار کنند که برای تمام افراد درگیر، مزایایی به همراه دارد.

* استفاده ترکیبی از ابزارهای یادگیری برای تعامل بهتر؛ بهترین مربیان آنلاین با استفاده از روشهای همزمان و غیر همزمان و ایجاد ترکیبی از سبکهای یادگیری سنتی با ابزارهای جدیدتر، مشارکتی و بصری استفاده میکنند. کار کردن با فعالیتهای ترکیبی، محتوا را جالبتر و هیجان انگیزتر میکند، و تعامل دانشآموز با مربی و دیگر یادگیرندگان را افزایش میدهد.

* ارائه بازخوردهای مداوم؛ بازخورد جزء ضروری تمام یادگیریهای مؤثر از جمله یادگیری آنلاین است. بازخورد به ایجاد تجربه یادگیری کمک خواهد کرد که برای یادگیرندگان آموزنده، جذاب و انگیزشی است. بازخورد باید در طول فرایند یادگیری مداوم باشد. با ارائه بازخورد سازنده در اسرع وقت، دانشآموزان میتوانند به وضوح تشخیص دهند که کدام رفتار یا مهارتها باید بهبود یابند. مربیان میتوانند از طریق ارائه فعالیتهای مشترک به گروه بازخورد دهند که به ترویج تعامل با همسالان نیز کمک میکند.

* ایجاد محتوای یادگیری الکترونیکی در موبایل؛ یادگیری همراه مزایای کلیدی برای یادگیرندگان به همراه دارد و به آنها اجازه میدهد تا به مطالب درسی به روز و مطالب مرتبط در هر نقطه در هر زمان و مکانی دسترسی داشته باشند و به عملکرد و بهره‌وری کمک کنند. البته برای انجام این کار باید اطمینان حاصل کرد که محتوا میتواند به راحتی از طریق گوشیهای هوشمند، لپتاپ، نوت بوک و تبلت اجرا شود تا بهره‌گیری دانشآموزان از مواد درسی به حداکثر برسد. با این

استراتژی، مربی میتواند در مورد مهارتها و ارائه مطالب و آموزشهای آنلاین خود نیز، اعتماد به نفس بیشتری داشته باشد (Yulia, 2020).

*تأکید بر زمان انجام کار و فعالیتهای دانشآموزان؛ در کلاسهای سنتی زمان انجام تکالیف قابل کنترل است؛ زیرا، قوانینی درباره میزان زمانی که انتظار میرود دانشآموز در کلاس صرف کند، وجود دارد. اما در کلاسهای برخط از آنجایی که این هنجارها وجود ندارد، تمایل و گرایش شدیدی به افزایش محتوا به وجود میآید تا شاید از این طریق یادگیری تضمین شود. بدین منظور باید از همان ابتدا اهمیت انجام تکلیف در زمان مورد نظر برای فراگیران مشخص شود (Conway, 2003).

*تفهم انتظارات دوره آموزشی دانشآموزان؛ وقتی در دوره تحصیلی با جدیت و کوشش فراوان به یادگیری میپردازند، معمولاً رتبه بالاتری را به دست میآورند. بسیاری از افراد در آموزش الکترونیکی گمان می-کنند که شرایط و استانداردهای دوره در سطح پایینی است و برآوردن انتظارات آسان است. چنین تفکر و نگرشهایی باید در ابتدای دوره با جدیت تصحیح شوند در غیر این صورت عملکرد دانشآموز را در کل دوره تحت تأثیر قرار میدهند. تعریف و تعیین استانداردهای مشارکت افراد و معیارهای ارزیابی در فهماندن انتظارات دوره به دانشآموزان آثار مثبتی بر جای میگذارد. عمل به این نکات میتواند در این زمینه راهگشا باشد برای نمونه؛ معلم به دانشآموزان بپیماند که از نظر ذهنی در گیر فعالیتهای آنها است و برای فعالیت آنها ارزش قائل می-شود. عملکرد عالی افراد باید مورد توجه ویژه قرار گیرد؛ بازخوردهایی برای کل کلاس ارائه شود؛ ارزیابی عملکرد باید بیشتر مبتنی بر کیفیت انجام فعالیتهای انجام گیرد (Brinkworth et al, 2009).

*ارتقای یادگیری فعال در آموزش آنلاین؛ یک ضرورت است. در واقع مشارکت دانشآموزان بستگی به حضور فعال آنها دارد به عنوان مثال اگر دانشآموزان در دوره تحصیلی برخط، نوشتنهای را برای بحث ارسال نکنند، معلم معیاری برای درک حضور آنها ندارد و همچنین نمره فعالیت کلاسی را از دست میدهد. پس بهتر است تا معلمان نمرهای را در جهت فعالیتهای کلاسی دانشآموزان در نظر بگیرند. در دورههای برخط دانشآموزان باید به صورت فعال اطلاعات مرتبط با رشته تحصیلی خود را جستجو کرده و به بحث بگذارند (زمانی و مدنی، 1390).

تربیت در زیست بوم جدید

1st National Conference on Education in the New Ecosystem

*تقویت ارتباط معلمان و دانش‌آموزان؛ جهت مشاوره آموزشی و خانواده شرایط کنونی ایجاد میکند تا معلمان به طور مستمر با دانش‌آموزان ارتباط برقرار کنند و در صورتی که متوجه مشکلات دانش‌آموزان شدند در صدد برطرف کردن مشکل وی برآیند و آنها را به واحد مشاوره ارجاع دهند. چه بسا برقراری سامانه‌های مشاوره و خطوط مخصوص جهت پایش مشکل برخی فراگیران به منظور حمایت و پیشگیری از افت تحصیلی بسیار حائز اهمیت است.

• بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های این پژوهش میتوان به این نتیجه دست یافت که آموزش مجازی در دوره شیوع پاندمیکرونا یکی از مهمترین شیوه‌های انتقال محتوا به دانش‌آموزان است و از اهمیت بالایی برخوردار است. اما نکته حائز اهمیت این است که اگر به چالش‌های پیش روی آموزش مجازی توجه نشود اثربخشی، کارایی و بهره‌وری فرایند آموزش کاهش می‌یابد و کیفیت و عدالت آموزشی محقق نخواهد شد. در راستای موارد عنوان شده پژوهش حاضر با هدف شناسایی چالش‌های کاربست آموزش مجازی در مدارس ابتدایی مبتنی بر زیست بوم جدید انجام شد و مهمترین چالش‌های شناسایی شده در طی پژوهش عبارت است از: کمبود تعامل اجتماعی، محدود بودن انتخاب دروس، دیسپلین-محور بودن بالا، فشار بیشتر روی خانواده‌ها، ارتباط کاملاً غیر حضوری، نیازمند مسئولیت‌پذیری فردی. برای رفع مسائل و چالش‌های شناسایی شده و همچنین

کیفیت بخشی به آموزش‌های مجازی برای دانش‌آموزان نیز میتوان از راهکارهای تعامل آنلاین با یادگیرندگان بدون حضور فیزیکی مربی در کلاس درس، ایجاد یک محیط یادگیری حمایت‌کننده به عنوان یک مربی-آنلاین، استفاده ترکیبی از ابزارهای یادگیری برای تعامل بهتر، ارائه بازخوردهای مداوم، ایجاد محتوای یادگیری الکترونیکی در موبایل، تأکید بر زمان انجام کار و فعالیتهای دانش‌آموزان، تفهیم انتظارات دوره آموزشی دانش‌آموزان، ارتقای یادگیری فعال در آموزش آنلاین، تقویت ارتباط معلمان و دانش‌آموزان استفاده نمود. با توجه به مطالب بیان شده میتوان عنوان کرد که نبود خلل و شکاف و هماهنگی میان سه رکن اساسی معلم، دانش‌آموز و خانواده میتواند نقش فوق‌العاده‌ای در کاهش چالش‌های آموزش مجازی در دوره ابتدایی داشته باشد، همچنین اگر مسئولین آموزشی کشور زیرساخت‌های لازم جهت دسترسی ارزان، آسان و سریع را برای دانش‌آموزان فراهم کنند میتوان شاهد

عمق بخشیدن به یادگیری دانشآموزان و بهره‌وری آموزش معلمان از طریق فضای مجازی باشیم.

• فهرست منابع و مآخذ

- باقری مجد، روح اله. (1389). *بررسی موانع توسعه آموزش الکترونیکی با تأکید بر اهمیت یاددهی و یادگیری در نظام آموزشی، پایانه-نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز.*
- بیانفر، فاطمه و تیموری، حافظه. (1399). *بررسی تاثیر آموزشهای فضای مجازی بر میزان یادگیری و تسلط دانشآموزان بر مباحث جدید درس ریاضی، اولین کنفرانس ملی حقوق، علوم اجتماعی و انسانی، روانشناسی و مشاوره.*
- حبیب پور لداری، حمید. (1398). *تاثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر آموزش و یادگیری سیار (مزایا و چالشها)، سومین کنفرانس دانش و فناوری روانشناسی، علوم تربیتی و جامعه‌شناسی ایران.*
- حیدری، صدیقه. (1399). *بررسی مقدماتی ساختار عاملی مقیاس هراس از کووید19 (C19P-S)، کنفرانس ملی سلامت اجتماعی در شرایط بحران، اهواز.*
- زمانی، بیبی عشرت و مدنی بروجنی، سیداحمد. (1390). *راهبردهای افزایش کارایی و اثربخشی اساتید در آموزش مجازی، مجله میان رشته-ای آموزش مجازی در علوم پزشکی، 2(3): 39-50.*
- عباسی، فهیمه؛ حجازی، الهه و حکیمزاده، رضوان. (1399). *تجربه زیسته معلمان دوره ابتدایی از فرصت‌ها و چالش‌های تدریس در شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد): یک مطالعه پدیدارشناسی، تدریس پژوهی، 8(3): 1-24.*
- عسگریور، امیرنادر. (1384). *نقش آموزش الکترونیکی در تحول روند آموزش، تهران: انتشارات دانشگاه آزاد.*
- علیاری، شهلا؛ برومند، سهیلا و عالیخانی، شیرین. (1388). *راهنمای عملی طراحی برنامه آموزشی مبتنی بر وب، مجله دانشکده پرستاری ارتش جمهوری اسلامی ایران، سال نهم، 1(1): 30-37.*
- محمدی، مهدی؛ کشاورزی، فهیمه؛ ناصری جهرمی، رضا، ناصری جهرمی، راحیل؛ حسامپور، زهرا؛ میرغفاری، فاطمه و ابراهیمی، شیمیا. (1399). *واکاوی تجارب والدین دانش‌آموزان دوره اول ابتدایی از چالش‌های آموزش مجازی با شبکه‌های اجتماعی در زمان شیوع ویروس کرونا، پژوهشهای تربیتی، 7(40): 74-101.*
- نجابی، علیرضا و زیبایی، مهدی. (1382). *الگوی نوین انتقال دانش، نشریه تدبیر، 13(129): 28-33.*
- Aliyyah, R. R., Rachmadtullah, R., Samsudin, A., Syaodih, E., Nurtanto, M., & Tambunan, A. R. S. (2020). *The perceptions of primary school teachers*

- of online learning during the COVID-19 pandemic period: A case study in Indonesia. *Journal of Ethnic and Cultural Studies*, 7(2), 90-109.
- Basilaia, G., & Kvavadze, D. (2020). Transition to online education in schools during a SARS-CoV-2 coronavirus (COVID-19) pandemic in Georgia. *Pedagogical Research*, 5(4), 1-9.
  - Bordoloi, R., Das, P., & Das, K. (2021). Perception towards online/blended learning at the time of Covid-19 pandemic: an academic analytics in the Indian context. *Asian Association of Open Universities Journal*.
  - Brinkworth, R., McCann, B., Matthews, C., & Nordström, K. (2009). First year expectations and experiences: Student and teacher perspectives. *Higher Education*, 58(2), 113-159.
  - Conway, M. (T). Teaching Strategies for distance Education Implementing the Seven principles Annual Science Engineering & Technology Education Conference: New Mexico State University. Potter, A. N. (2004). Powerful Learning Environments: Unravelling Basic Components and Dimensions: De Corte, E., Verschaffel, L., Entwistle, N., & van Merriënboer, J. (Eds.). (2003). Amsterdam: Pergamon, 239 pages.
  - Falch, M. (2004). *A study on practical experiences with using e-learning methodologies and cooperative*. Transnational development methodology. Center for Tele-Information, Danmarks Tekniske Universitet.
  - Iskandar, A., Sudirman, A., Safitri, M., Sulaiman, O.K., Ramadhani, R., Wahyuni, D., & Simarmata, J. (2020). *Aplikasi Pembelajaran Berbasis TIK*. Yayasan Kita Menulis.
  - Luthra, P., & Mackenzie, S. (2020). (4). ways COVID-19 could change how we educate future generations. *In World Economic Forum*.
  - Maison, M., Kurniawan, D. A., & Anggraini, L. (2021). Perception, attitude, and student awareness in working on online tasks during the covid-19 pandemic. *Jurnal Pendidikan Sains Indonesia (Indonesian Journal of Science Education)*, 9(1), 108-118.
  - Mouratidou, K., Karamavrou, S., Karatza, S., & Schillinger, M. (2020). Aggressive and Socially Insecure Behaviors in Kindergarten and Elementary School Students: A Comparative Study Concerning Gender, Age and Geographical Background of Children in Northern Greece. *Social Psychology of Education*, 23 (1): 259-277.
  - Muthuprasad, T., Aiswarya, S., Aditya, K. S., & Jha, G. K. (2021). Students' perception and preference for online education in India during COVID-19 pandemic. *Social Sciences & Humanities Open*, 3(1), 100101.

- Permadi, P. L., & Sudirga, I. M. (2020). Problematika Penerapan Sistem Karantina Wilayah Dan PSBB Dalam Penanggulangan Covid-19. *Jurnal Kertha Semaya*, 8(9), 1355–1365.
- Reimers, F. M., & Schleicher, A. (2020). *A framework to guide an education response to the COVID-19 Pandemic of 2020*. OECD. Retrieved April, 14, 2020.
- Ross, D. A. (2020). Creating a "Quarantine Curriculum" to Enhance Teaching and Learning During the COVID-19 Pandemic. *Academic Medicine*.
- Ubaidah, A., Fatayah, F., Susilowati, Y., Merdekawaty, A., Rahmaniah, R., & Syaharuddin, S. (2021). Differences in Perceptions between Parents and Teachers on Online Learning during the COVID-19 Pandemic. *IJECA (International Journal of Education and Curriculum Application)*, 4(1), 11-17.
- Yulia, H. (2020). Online Learning to Prevent the Spread of Pandemic Corona Virus in Indonesia. *ETERNAL (English Teaching Journal)*, 11(1).